

izbor iz savremene afričke poezije

k.b. džons- kourti

Gana

*Dali ti nabujali život što oko sebe vidiš
Izaziva čuđenje
Stranče u ovoj zemlji?*

*Ili možda neprobojno more
Granja, žbunja i pužavica
Tako mirisno i upleteno
Što mističnim zvukom zrači
A mirno je, ipak, mirno
Neizrecivom tišinom?*

*Ili bezmerno treperenje
Pernatih krila;
Ili zuj i bruj buba
Istrajnih u večnom naporu
Da čoveku nanesu muku i smrt?
Ili strah od nevidljivih zveri,
Od zaleđujućeg krika malog šumskog medveda
Stranca toliko uznemirava?*

*Ili ružni lešinar što nisko kruži
Nad gomilom balege koja se isparava;
Da li kreketanje žaba,
Da li zmija otrovnica,
Horda proždrljivih mrava,
Milionu guštera na suncu?*

*Ili slepi prosjak
Što na zemlji stenje,
Nemirna deca prepuštena slučaju,
Pijaca što se raspada od života bez reda?
Ili golo dete, golo
Namešteno na gola leđa,
Namešteno da uzima mleko,
Što slobodno teče iz gole dojke?*

Da li sve to toliko začuđuje?

*Ne brini, stranče, u našoj zemlji.
Sutra ćemo prokrčiti šume,
Lešinari više neće obletati balegu,
Biće obučeni majka i dete,
Zmija će na sebe prosuti otrov,
Mali šumski medved će sa muzejskog zida
Gledati bez krika.*

*Daj nam samo sutra:
Otvori put Africi
Na njenom pohodu u raj —
Ili pakao.*

*Da li bi se manje čudio tada
Stranče u ovoj zemlji?*

majkl dei- anang

Gana

MOJA AFRIKA

*Volim davne dane
Slavne dane čednosti časne
Kad divlji ljudi i divlje zveri
Bili su bliski družbenici.*

*Volim Afriku kakva jeste —
Čistu, kraljevsku Afriku,
Dragoceni biser prošlosti.
Sve njene lepote nisu bile najlepše
Ni njene draži najveće
U danima davnim.*

*Ali vratite mi tu Afriku,
S dobrim i sa zlim,
I pustite me da iznova kujem
Afriku velikog Gospoda
S negdašnjim dražima.
I dajte mi, još, iz dalekih zemalja
Plodne zakone Faradeja.*

*Sve mi to dajte.
I iz davne, zaboravljenje Afrike
Kao feniks izniknuće
Afrika novog sveta.*

*Kad ja pogled bio kratak
A znanje oskudno
Zvali su me Mračna Afrika*

*Mračna Afrika?
Ja koja sam dala kraljevske piramide
I držala sudbine
Cezara osvajača
U svojoj primamljivoj pesnici.*

*Mračna Afrika?
Što je odgojila neodlučno dete
Civilizacije
Na lelujavim obalama
Životodavnog Nila,
I podarila obilju naroda
Zapada, dar Grčke.*

*Blistavi sjaj gvožđa i čelika
Nekad zaseni vrednost nemetala
A kada sam imala samo luk i strelu
I nisam marila za čelik i gvožđe
Zvali su me Mračna.
A daleko draža od čelika i gvožđa
Mirna je umetnost
Mišljenja zajedno
I življenja zajedno.*

*Znam svet,
pregaženi svet,
Rasparčan i založen
Vekovima pohlepe
A neumišten —
Moja je Afrika.*

*Svet koji se budi,
Koji se sada diže
Iz dugog dremeža,
Svež od snage
Nikle iz mirovanja —
Moja je Afrika.*

*Volim jedan svet,
Taj neprocenjivi svet
Topli dom omanljujućih zvukova
I ritma tam-tama —
Moju Afriku.*

*Umreću za svet,
Divan svet,
I nijedna druga zemlja
Istoka i Zapada
Ne privlači me tako kao —
Moja Afrika.*

gabrijel okara

Nigerija

ZOV REKE NAN

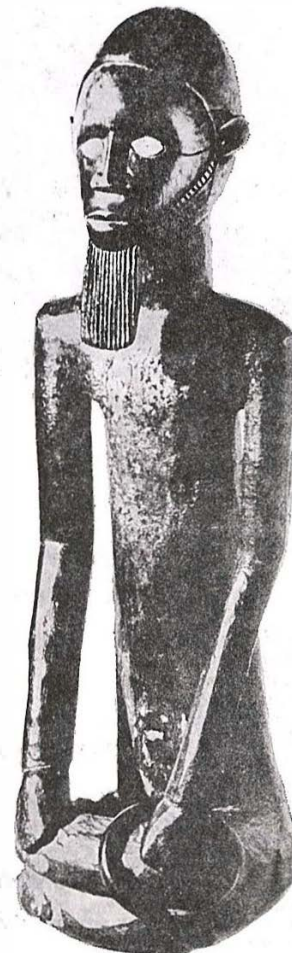
*Čujem da zoveš
Čujem iz daljine
Čujem da se prolama obruč
Povijenih brda.*

*Čujem tvoj zov
Hoću da ti vidim lice
Opet i da osetim tvoj hladan
Zagrljaj ili na tvojoj obali
Da sedim
Da udišem tvoj dah
Ili da kao drveće gledam
Odraslog pred sobom
Dane svoje da nadgledam
Uz pesmu sa usana svitanja.*

*Čujem tvoj zov
Čujem kako prodire
I priziva duh deteta
Što sluša pozdrav rečnih ptica
Tvoju srebrnom toku upućen.*

*Čujem tvoj zov
I moja reka zove
Nesavladiv njen tok odvlači
Moj čamac što je
Njena naizbežna matica preplavila.*

*A svaka godina
Što umire bliže dovodi morske ptice
Da krajnji zov uzviknu
Da umire visoke talase
I na pola prelome zavesu
Tišine mog prevrnutog čamca.*

babembe, predak (kongo, brazavi)

O, Bože neizbežni
Da li će mi vodič biti
Urođene zvezde
Ka poslednjem zovu Tebi?
O, složen je tok moje reke.

NEKADA DAVNO

Nekada davno, sine
Smejali su se srcima
I smejali očima;
Sada samo zubima,
dok ledene oči
pretražuju moju senku.

Nekada je bilo vreme
kada su se rukovali srcima
ali toga više nema, sine,
Sada se rukuju bez srca
dok im leve ruke pretražuju
moje prazne džepove.

»Osećaj se kod kuće« i »Dođi opet«,
kažu, a kada dođem
opet i osećam se
kod kuće, jednom, dvaput,
treći put ne bude —
tada su zatvorena vrata.

I mnoge sam, sine, naučio stvari.
Naučio da presvlačim lica,
kao odeću — kućno lice,
poslovno lice, ulično lice, domaće lice
zvanično lice sa lažnim osmesima
kao osmeh zaustavljen na portretu.

I naučio sam
da se smejem samo zubima
i rukujem bez srca.
I naučio da kažem »Doviđenja«
kada mislim »Dođavola«;
da kažem »Drago mi je«
kada mi drago nije; i da kažem »Bilo je
prijatno« kada je bilo dosadno.

A veruj, sine.
Želim da budem ono što sam bio nekada
kada sam bio kao ti. Želim da zaboravim
sve te mučne stvari.
Više od svega ponovo želim
da se smejem
jer u ogledalu moj osmeh sada
uzvraća samo zube zmiije otrovnice.

Nauči me, sine, kako da se smejem; pokaj
kako sam se smejao, smešio
nekada davno kad sam bio kao ti.

pangve, biri figura (kamerun)

akva lalua

Gana

SENKA MRAKA

Slušaj me, Senko mraka, zovem te.
Noć se na nas spušta, pada teška rosa.
Kao noć si moćna.

Dah ti je k'o zemlja sladak.
Oko od oka žene nežnije.
Rogovi — dva meseca u lúke zaobljena.

Na čelu ti zvezda jutra,
Na leđima orao;
Pod jezikom ispučena buba
Divni biku iz loze Ozirisa.

Noge su ti lepe u snazi svojoj.
Glas k'o grmljavina dubok.

Cuj me, zovem te, zovem te, zovem te.
Potreban si mi; sam sam
Dođi brzo — Senko mraka.

S engleskog prevela Stamenka Uvalić

čuba nveke

Nigerija

MESEČEVA PESMA

Okupite se, hrabri sinovi Ukadi Avake!
Donosim vam svoju mesečevu pesmu
Da noću pevamo na obasjanom pesku.
O, veliki svirači Ukadi Avake,
Vaše srebrne strune i zlatne frule
Sto suze i smeh podjednako radaju
Neće više uspavljivati grad.

Kad smo bili mladi i živeli za radost
Koliko je lepote u tome bilo —
Emeka, sa frulom za uzlet i pesmu,
Krao je tajne svih čežnjivih srca
I otkrivao ih glasno.

Otišli su ti slatki dani
Radosti i ljubavi
Kad smo se smejali puna glasa
I u dane oskudice.

Okupite se, hrabri sinovi Ukadi Avake!
Donosim vam svoju mesečevu pesmu
Da noću pevamo na obasjanom pesku
I u tuzi, i u radosti.

roland tombekai dempster

Liberija

AFRIKA MOLI

Ja nisam ti —
Ali ti nećeš
da meпустиš,
da mi dopustiš da budem ja.

»Da sam ti« —
ali znaš
da nisam ti,
a ipak mi ne daš
da budem ja.

Upličeš se, mešaš
u moje poslove
kao da su tvoji
kao da si ja.

Nepravедno, glupo
besmisleno je misliti
da mogu da budem ti,
da govorim, da činim,
da mislim kao ti.

Bog je učinio da ja budem ja.
da ti budeš ti.
U ime Boga
Dopusti da budem ja.

Roland Tombekai Dempster (Roland Tombekai Dempster) jedan je od osnivača Društva liberijskih autora u Monroviji, školovao se na Liberijskom koledžu. Kasnije je studirao žurnalizam u Sjedinjenim Američkim Državama, a u domovinu se vratio da bi postao glavni urednik Liberijskog doba. Predavao je na Liberijskom univerzitetu, objavljivao i poeziju i prozu, a sada radi na okupljanju pesama za antologiju Liberijske poezije.

Čuba Nveke (Chuba Nweke) radi u trgovačkom predstavništvu firme London and Kano u Lagosu, otac je jednog deteta i veliki ljubitelj američke poezije i proze. Veliki broj njegovih stihova, kao mešavina običnog i crnačkog egleskog, teško je razumljiv ne-afričkim čitaocima.

Akva Lalua (Aquah Laluah), rođena 1904. godine, iz poznate porodice iz Aksima na Zlatnoj Obali, školovana je u Engleskoj. Prve pesme objavljene su joj u časopisu Atlantic Monthly. Bila je nastavnik u Siera Leoneu, gde je umrla 1950. godine.

K. B. Džons-Kourtí (K. B. Jones-Quartey) studirao je i putovao po Sjedinjenim Američkim Državama. Sada je profesor na Ganskom univerzitetu i član Ganskog udruženja pisaca.

Gabriela Okaru (Gabriel Okara) smatraju jednim od najistaknutijim nigerijskih pesnika. On prevodi narodne pesme svog idžo plemena. Prvi roman nalazi mu se u štampi. Radi kao urednik u Informativnoj službi Nigerije u Enuguu. Okara je svoje pesme čitao u mnogim afričkim, evropskim i američkim zemljama, a prevedene su na nekoliko stranih jezika uključujući i hebrejski.

Majkl Dei-Anang (Michael Dei-Anang), autor zbirke pesama Afrika govori i komada Kakao dolazi u Mampong, bivši je funkcioner Ministarstva spoljnih poslova Gane, a sada je opunomoćeni ambasador i izvanredni ministar.

testament jednog pobunjenika

brejten brejtenbah

daj mi pero
da pevam
da život nije uzaludan

daj mi doba
da gledam ustajali vazduh u očima
kada grešnik svoju belu utrobu povraća
jedna se tiranija raspada

neka plaću majke
neka se suše dojke
neka presuše naručja
kada omče zacvile poslednji put

daj mi ljubav
koja nikada trunuti neće među prstima
daj mi ljubav
kao onu koju želim da ti dam

daj mi srce
koje neprestano kuca
kuca kuca jače od kljuckanja belog
zamišljenog goluba u noći
jače kuca od gorkih olovica

daj mi srce, fabriku krvi u malome
koje može ispljuvati
cveće sreće
jer je krv slatka i lepa
nikada stvarna i nestvarna

hoću da umrem pre no što umrem
dok mi je krv još plodna
i crvena
pre no što padne crni talog sumnje

daj mi dve usne
i svetloga mastila za jezik
koje će mlekom pokriti
jedno veliko ljubavno pismo za zemlju

iz dana u dan sve lakšu
pošto bljuje svu gorčinu
pošto gori mekše od leta

neka dođe onda leto
bez bandijera i gavrana
neka grešni stub srama
svoje crvene plodove u miru daje

i ponudi mi leglo
golubica zadovoljstva
da bar mogu pevati
da život nije uzaludan

jer pošto umirem otvorenih očiju
crvena mi pesma uništena neće biti

22. 2. 1966.

Prevela s francuskog Daša Šašić-Drndić

Brejten Brejtenbah rođen je u Velingtonu, u Južnoafričkoj Republici. Nakon završenih studija u Kejp Taunu putuje u Evropu, gde počinje da se bavi slikarstvom.

Putujući po Evropi, shvata da je za Evropljane nepoznata protivrečna situacija u kojoj se nalazi beli čovek u Južnoafričkoj Republici. Počinje da piše pesme i da ih štampa na afrikaans. Dobija državnu nagradu »Štampanih izdanja na afrikaans«.

Ženi se Vijetnamkom i, pošto južnoafrički zakoni ne priznaju »međurasne polne odnose«, odlazi u izgnanstvo. Kada kasnije dobija turističku vizu za ulazak u Južnoafričku Republiku izjavljuje na povratku:

»Mi smo kopilad. I jezik nam je izrod. Imamo istu prirodu kao kopilad. U stvari, to je dobro i lepo.«

Otvoreno podržava oslobodilačku borbu i 1975. odlazi u ilegalnost. Međutim, biva uhvaćen i osuđen na devet godina zatvora zbog »saradnje s Pokretom otpora«.

FENOMENOLOGIJA MASKE

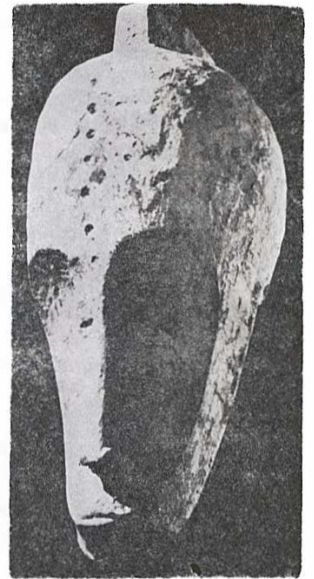
crnačka afrička maska kao problem filosofije umetnosti

milan damjanović

Da se zadatak filosofije umetnosti sastoji u istraživanju ljudske prirode, da putem umetnosti, a ne samorefleksijom, upoznajemo sebe i tako saznajemo ko smo i šta smo, i da se stoga problemsko polje filosofije umetnosti mora naći u kulturnoj antropologiji (prema formulacijama Wilhelma Perpeeta, *Das Sein der Kunst und die kunstphilosophische Methode*, 1970, vid. i moj rad *Umetnost kao definicija čoveka*, Kolarčev univerzitet, u pojavljivanju), to ovde treba pokazati polazeći od crnačke afričke maske (i maske uopšte) kao od umetničkog dela, i to u posebnom značenju reči »umetnost« i izraza »umetničko delo«, što ovde jedino može važiti i što najpre mora biti razjašnjeno.

Kad je reč o maski kao stvari crnačke afričke umetnosti, nije u pitanju samo umetnost kao neka posebna kulturna sfera, ni estetika te umetnosti, ni istorija umetnosti kao neka posebna istorija, već svetska istorija umetnosti (izraz u značenju koje je odredio H. Lützelera, *Weltgeschichte der Kunst*, 1959) i opšta istorija čovečanstva kao univerzalni i sveobuhvatni anthropinon. Kada je reč o maski, stoga, nije u pitanju samo etnografija i etnologija, ni samo psihologija, ni sociologija, već kulturna antropologija kao filofska antropologija koja, polazeći od fenomenologije maske, prozirući njenu suštinu, razvija ontologiju maske.

Tako se kao formalni metodički cilj sledećeg izlaganja može uzeti nacrt jedne fenomenološke ontologije maske, u izvornijem i obuhvatnijem smislu od onog koji je Hajdeger u tumačenju mogao postići, polazeći od starogrčkog hrama kao umet-

levo: fangi maska. desno: pangve maska.

ničkog dela ili, pak, od Van Gogove seljačke obuće kao proizvođa visoke kulture i, najzad, kulture Zapada.

Prema današnjem saznanju i izgleđima, o maski se ne može govoriti kao o nekom estetskom predmetu, takođe ne kao o umetničkom delu ko je se kao umetnost izdvaja iz životnog procesa, u smislu onog pojma umetnosti koji se razvio u našoj tradiciji i bio uzdrman tek pojavom moderne umetnosti, što znači tek delotvornom svešču o svetskoj istoriji umetnosti. Ta svetska istorija umetnosti pokazala je plodnu problematičnost pojma umetnost, počev od preistorije i, stoga, nužnost da se estetski pogled na umetnost shvati u njegovom ograničenom istorijskom značenju, i da se pitanje o biću umetnosti poveže s osnovnim antropološkim interesom.

Takav, dakle, mora biti pristup crnačkoj afričkoj umetnosti maske, koja pripada ne samo svetskoj istoriji umetnosti, već i »svetskoj istoriji maske« (izraz opet u Lützelera, *Weltgeschichte der Maske*, ibid): maska se pojavljuje i u preistori-